

Rodzinna Piecza Zastępcza

Rodzinna piecza zastępcza

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 r. (Dz. U. 2024 r., poz. 177, ze zm.) określa zarówno zasady i formy wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu swoich funkcji opiekuńczo-wychowawczych, jak i zasady i formy sprawowania pieczy zastępczej, traktując je jako dopełniające się i wzajemnie powiązane. Szeroko rozumiana pomoc rodzinie w opiece i wychowaniu dziecka oraz praca z rodziną to zadanie gminy, a rodzinna i instytucjonalna piecza zastępcza to zadanie powiatu.

Głównym celem funkcjonowania rodziny zastępczej jest wzmocnienie rodziny naturalnej, tak aby dziecko mogło do niej powrócić. Intencją i założeniem opieki zastępczej jest jej tymczasowość, w związku z czym dziecko powinno przebywać w niej do momentu uregulowania sytuacji życiowej własnej rodziny. Oczywiście nie można wykluczyć i takich sytuacji, gdzie dziecko pozostanie pod opieką rodziny zastępczej lub rodzinnego domu dziecka do momentu osiągnięcia pełnoletniości lub usamodzielnienia.

Pieczą zastępczą nad dzieckiem jest sprawowana w przypadku niemożności zapewnienia opieki i wychowania przez rodziców.

Umieszczenie dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej następuje na podstawie orzeczenia sądu albo w sytuacjach wyjątkowych na podstawie umowy zawartej między rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka, a starostą.

Rodzina zastępcza kieruje się dobrem przyjętego dziecka i poszanowaniem jego praw i wartości osobowej oraz sprawuje całodobową opiekę i wychowanie nad powierzonym dzieckiem osobiście. Zapewnia dziecku warunki rozwoju i wychowania odpowiednie do jego stanu zdrowia i poziomu rozwoju, w szczególności traktuje dziecko w sposób sprzyjający poczuciu godności i wartości osobowej, zapewnia dostęp do przysługujących świadczeń zdrowotnych, zapewnia kształcenie, wyrównywanie braków rozwojowych i szkolnych, zapewnia rozwój uzdolnień i zainteresowań, zaspokaja jego potrzeby emocjonalne, bytowe, rozwojowe, społeczne oraz religijne, zapewnia ochronę przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie prywatne dziecka, umożliwia kontakt z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba że sąd postanowi inaczej.

Dziecko umieszczone w rodzinie zastępczej ma w szczególności prawo do:

- wychowania w rodzinie, a w razie konieczności wychowywania *dziecka* poza rodziną – *do* opieki i wychowania w rodzinnych formach pieczy zastępczej, jeśli jest to zgodne z dobrem *dziecka*;
- powrotu *do* rodziny;
- utrzymywania osobistych kontaktów z rodzicami, z wyjątkiem przypadków, w których sąd zakazał takich kontaktów;
- stabilnego środowiska wychowawczego;
- kształcenia, rozwoju uzdolnień, zainteresowań i przekonań oraz zabawy i wypoczynku;
- pomocy w przygotowaniu *do* samodzielnego życia;
- ochrony przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie *dziecka*;
- informacji i wyrażania opinii w sprawach, które go dotyczą, odpowiednio *do* jego wieku i stopnia dojrzałości;

- ochrony przed poniżającym traktowaniem i karaniem;
- poszanowania tożsamości religijnej i kulturowej;
- dostępu *do* informacji dotyczących jego pochodzenia.

Formy rodzinnej pieczy zastępczej

Zgodnie z art. 39 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej formami rodzinnej pieczy zastępczej są:

- **Rodziny zastępcze:**
  - spokrewnione, w których opiekę i wychowanie nad dzieckiem przejmują najbliżsi członkowie rodziny dziecka, tj. wstępni (dziadkowie, pradziadkowie) lub rodzeństwo;
  - niezawodowe tworzone są przez małżeństwo lub osobę niepozostającą w związku małżeńskim niebędące wstępnymi lub rodzeństwem dziecka (ciocia, wujek), w tym przez osoby z dalszej rodziny lub też zupełnie obce (niespokrewnione z dzieckiem);
  - zawodowe, w tym pełniące funkcję pogotowia rodzinnego i specjalistyczne.

Rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka, na ich wniosek, mogą być wspierane przez rodziny pomocowe.

W rodzinie zastępczej niezawodowej lub zawodowej w tym samym czasie może przebywać łącznie nie więcej niż 3 dzieci lub osób, które osiągnęły pełnoletniość przebywając w pieczy zastępczej. W razie konieczności umieszczenia w *rodzinie zastępczej* rodzeństwa, za zgodą *rodziny zastępczej* oraz po uzyskaniu pozytywnej opinii koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, jest dopuszczalne umieszczenie w tym samym czasie większej liczby.

Rodzina zastępcza zawodowa, w tym pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego lub specjalistyczna oraz osoba prowadząca rodzinny dom dziecka otrzymuje z tytułu pełnienia tej funkcji wynagrodzenie.

- **Rodzinny dom dziecka** - w rodzinnym domu dziecka może w tym samym czasie przebywać nie więcej niż ośmioro dzieci i osób dorosłych przebywających w pieczy zastępczej. Jedynie spełniając określone warunki ustawowe dopuszcza się zwiększenie ilości dzieci przebywających w tym samym czasie, tj. zgoda prowadzącego i pozytywna opinia koordynatora.

Kto może ubiegać się o pełnienie funkcji rodziny zastępczej i rodzinnego domu dziecka

Warunki, które muszą spełniać kandydaci na rodziny zastępcze lub do prowadzenia rodzinnego domu dziecka szczegółowo określa art. 42 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Pełnienie funkcji rodziny zastępczej oraz prowadzenie rodzinnego domu dziecka może być powierzone osobom, które:

- dają rękojmię należytego sprawowania pieczy zastępczej;
- nie są i nie były pozbawione władzy rodzicielskiej, oraz władza rodzicielska nie jest im ograniczona ani zawieszona;
- wypełniają obowiązek alimentacyjny - w przypadku gdy taki obowiązek w stosunku do nich wynika z tytułu egzekucyjnego;
- nie są ograniczone w zdolności do czynności prawnych;
- są zdolne do sprawowania właściwej opieki nad dzieckiem, co zostało potwierdzone:

- zaświadczeniem lekarskim o stanie zdrowia wystawionym przez lekarza podstawowej opieki zdrowotnej oraz;
- opinią o posiadaniu predyspozycji i motywacji do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka wystawioną przez psychologa, który posiada co najmniej wykształcenie wyższe magisterskie na kierunku psychologia oraz 2 - letnie doświadczenie w poradnictwie rodzinnym;
- przebywają na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, z tym że w przypadku cudzoziemców ich pobyt jest legalny;
- zapewnią odpowiednie warunki bytowe i mieszkaniowe umożliwiające dziecku zaspokajanie jego indywidualnych potrzeb, w tym
  - rozwoju emocjonalnego, fizycznego i społecznego,
  - właściwej edukacji i rozwoju zainteresowań,
  - wypoczynku i organizacji czasu wolnego;
- nie figurują w bazie danych Rejestru Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym z dostępem ograniczonym.

Ponadto pełnienie funkcji rodziny zastępczej niezawodowej lub zawodowej może być powierzone osobom, które nie były skazane prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo.

W przypadku rodziny zastępczej niezawodowej, co najmniej jedna osoba tworząca tę rodzinę musi posiadać stałe źródło dochodów.

Powyższe warunki wymagane są zarówno w odniesieniu do kandydatów na rodziny zastępcze spokrewnione (będącymi wstępnymi lub rodzeństwem dziecka), jak i na rodziny zastępcze niezawodowe lub prowadzących rodzinne domy dziecka (spokrewnionych, lecz niebędących wstępnymi lub rodzeństwem albo niespokrewnionych w żaden sposób z dzieckiem).

Kandydaci spokrewnieni starają się o stworzenie rodziny zastępczej dla znanego im dziecka (np. rodzeństwa, wnuków).

Kandydaci do pełnienia funkcji rodziny zastępczej niezawodowej, rodziny zastępczej zawodowej lub do prowadzenia rodzinnego domu dziecka są zobowiązani posiadać świadectwo ukończenia szkolenia organizowanego przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

Wsparcie i pomoc finansowa rodzin zastępczych

W myśl cytowanej ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej działania powiatowych centrów pomocy rodzinie oraz starostów w rodzinnej pieczy zastępczej obejmują kwestię przyznawania świadczeń rodzinom zastępczym, głównie na podstawie kodeksu postępowania administracyjnego, sporządzanie sprawozdawczości finansowej i merytorycznej, ustalanie i zwalnianie rodziców w części lub całości z ponoszenia opłaty za pobyt dziecka w rodzinie zastępczej.

Pozostałe kwestie wynikające z dotychczasowych zadań powiatowych centrów pomocy rodzinie, w szczególności wsparcie i pomoc rodzin zastępczych, zostały przejęte przez nowy organ, jakim jest organizator rodzinnej pieczy zastępczej. Na terenie Powiatu Łukowskiego organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Łukowie.

Wszystkie rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka na ich wniosek mogą być wspierane na

określonych zasadach przez rodziny pomocowe. W rodzinie tego typu może być umieszczone dziecko w przypadku czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem w związku z wypoczynkiem, udziałem w szkoleniu lub pobytem w szpitalu oraz w wyniku nieprzewidzianych trudności lub zdarzeń losowych w rodzinie zastępczej. Czas pobytu dziecka w rodzinie pomocowej nie może przekroczyć okresu dwóch miesięcy.

Rodziną pomocową może być:

- rodzina zastępcza niezawodowa, zawodowa lub prowadzący rodzinny dom dziecka,
- małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim przeszkoleni do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub rodziny przysposabiającej.

Jedną z kolejnych form wsparcia rodzin zastępczych oraz rodzinnych domów dziecka jest objęcie opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, który jest wyznaczany przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

Do zadań koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej należy w szczególności:

- udzielanie pomocy rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka w realizacji zadań wynikających z pieczy zastępczej;
- przygotowanie, we współpracy z odpowiednio rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka oraz asystentem rodziny, a w przypadku gdy rodzinie dziecka nie został przydzielony asystent rodziny – we współpracy z podmiotem organizującym pracę z rodziną, planu pomocy dziecku;
- pomoc rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka w nawiązaniu wzajemnego kontaktu;
- zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka dostępu do specjalistycznej pomocy dla dzieci, w tym psychologicznej, reedukacyjnej i rehabilitacyjnej;
- zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających;
- udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnych form pieczy zastępczej;
- przedstawianie corocznego sprawozdania z efektów pracy organizatorowi rodzinnej pieczy zastępczej.

Pomoc finansowa przysługująca rodzinie zastępczej

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, rodzinie zastępczej przysługuje świadczenie na pokrycie kosztów utrzymania każdego umieszczonego w niej dziecka. Świadczenie przyznawane jest wyłącznie na wniosek rodziny zastępczej. Jego wysokość uzależniona jest od tego czy rodzina zastępcza jest spokrewniona z dzieckiem czy jest rodziną zastępczą niezawodową bądź zawodową. Rodzinie zastępczej oraz prowadzącemu rodzinny dom dziecka, ma każde umieszczone dziecko, przysługuje świadczenie na pokrycie kosztów utrzymania, nie niższe niż kwota:

- **899,00 zł miesięcznie** – w przypadku dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej spokrewnionej;
- **1361,00 zł miesięcznie** – w przypadku dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej zawodowej, rodzinie zastępczej niezawodowej lub rodzinnym domu dziecka.

Przy ustalaniu wysokości świadczenia uwzględnia się niepełnosprawność dziecka – na rzecz takiego dziecka kwota świadczenia jest wyższa o kwotę **274,00 zł**.

Objęcie dziecka jedną z form pieczy zastępczej następuje na okres nie dłuższy niż do osiągnięcia pełnoletniości. Niemniej jednak osoba, która osiągnęła pełnoletniość przebywając w pieczy zastępczej, może przebywać w dotychczasowej rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, za zgodą odpowiednio rodziny zastępczej, prowadzącego rodzinny dom dziecka, nie dłużej jednak niż do ukończenia 25. roku życia, jeżeli:

- uczy się w szkole; uczy się w uczelni; uczy się u pracodawcy w celu przygotowania zawodowego; uczy się na kursach, jeżeli ich ukończenie jest zgodne z indywidualnym programem usamodzielnienia;

lub

- legitymuje się orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności.

W tym przypadku rodzinie zastępczej przysługuje świadczenie na pokrycie kosztów utrzymania pełnoletniego wychowanka o wysokości odpowiadającej typowi rodziny zastępczej.

Ponadto rodzinie zastępczej starosta może przyznać:

- dofinansowanie do wypoczynku poza miejscem zamieszkania dziecka
- świadczenie na pokrycie:
  - niezbędnych wydatków związanych z potrzebami przyjmowanego dziecka - jednorazowo,
  - wydatków związanych z wystąpieniem zdarzeń losowych lub innych zdarzeń mających wpływ na jakość sprawowanej opieki - jednorazowo lub okresowo.
- środki finansowe na utrzymanie lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego - rodzinie zastępczej niezawodowej i zawodowej;
- świadczenie na pokrycie kosztów związanych z przeprowadzeniem niezbędnego remontu lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego - raz do roku - rodzinie zastępczej zawodowej.

Rodziny zastępcze mogą zrezygnować z przysługującej pomocy pieniężnej. W przypadku gdy rodzina zastępcza nie ponosi kosztów utrzymania dziecka lub osoby pełnoletniej w związku z jego pobytem w domu pomocy społecznej lub innej placówce całodobowej opieki, otrzymuje pomoc pieniężną w wysokości nie niższej niż 20% przyznanych świadczeń.

Za pobyt dziecka w rodzinie zastępczej rodzice biologiczni są zobowiązani do ponoszenia odpłatności z tego tytułu. Starosta, ustalając wysokość opłaty rodziców dziecka przebywającego w rodzinie zastępczej uwzględnia ich sytuację rodzinną, zdrowotną, dochodową i majątkową, może częściowo zwolnić ich lub odstąpić od ustalenia opłaty, ze względu na trudną sytuację rodziny.